

La Présidence De la Polynésie française

PIHA HA'APURORORA'A PARAU Mahana toru 6 no tiunu 2018

Parau fa'ata'ara'a ā te 'Āpo'ora'a Fa'aterehau

Tai'ora'a faufa'a 2017

Ua fa'a'ite mai te Mono Peretiteni ha'apa'o i te 'imira'a faufa'a i te tai'ora'a faufa'a a te fenua nō te matahiti 2017 o tei fa'ataehia atu i te 'Āpo'ora'a Rahi nō te mā'itira'a.

Tei te fāito e 129,608 miriā farāne te mau moni ti'a terera'a 'ohipa (i rāpae mai i te mau fa'auera'a pāpa'i) a te matahiti 2017. Ua mara'a marū noa mai te matahiti 2014, e i te matahiti 2017 ua mara'a roa.

Nō roto mai i te mara'ara'a pāpū i te fāito e 10,836 miriā Fcfp te maita'ira'a o te hotu o te mau 'āpī (e +12,01 % i te fa'a'ohipara'a i te matahiti 2016) o te faufa'a a te mau fa'atutera'a: +4,125 miriā Fcfp nō te fa'atutera'a hau e, e +6,711 miriā Fcfp nō te fa'atutera'a mātau, o te TVA e te tute i ni'a i te 'āpī a te mau taiete te mau rāve'a tere a teie nei mara'ara'a.

E hoho'a teie mau nūmera o te hō'ē 'imira'a faufa'a i ni'a i te 'e'a o te tupura'a i te rahi e o tei tāpa'ohia e te pe'epe'e.

Nō te ha'amau'ara'a nō te mau rave 'ohipa, ua 'aufauhia e 30,640 miriā Fcfp 'are'a rā i te matahiti 2016 e 30,109 miriā Fcfp ia tei 'aufauhia. E 531 mirioni Fcfp hau tei 'aufauhia i te matahiti 2017 ia fa'atūehia e te matahiti 2016. Terā rā ia au i te mau 'ōpuara'a tāpura faufa'a a te matahiti 2017, o te hō'ē « fa'ahereherera'a moni » i te fāito e 887 mirioni Fcfp. Te tumu mātāmua a teie mara'ara'a o te rahi ia o te mau CVD

Tei te fāito e 74,911 miriā Fcfp te tahi mau ha'amau'ara'a terera'a 'ohipa, o te hō'ē ia topara'a e 656 mirioni Fcfp ia fa'atūehia e te matahiti 2016. E fa'a'ite ia teie i te itoito a te mau piha tōro'a a te Hau nō te fa'aiti i te mau ha'amau'ara'a o tā na terera'a 'ohipa.

Te rahira'a o te mau moni ti'a tupuha'ara'a (mā te 'ore e tai'o i te pe'e i tā na iho faufa'a) e 10,636 miriā Fcfp o tei fa'a'ite mai i te tahi fa'aitira'a i te fāito e 28,66 % (-4,274 miriā Fcfp) ia fa'atūehia e te matahiti 2016. Nō roto mai teie nei ta'a'era'a i te itira'a a te moni a te Hau Metua i te fāito e 2,367 miriā Fcfp ei torura'a o te rāve'a faufa'a, e te hō'ē itira'a i te fāito e 1,157 miriā Fcfp o te mau tārahura'a moni. Tei roto teie nei ti'a'aura'a o te mau

tārahura'a moni, i te hō'ē pae, i te ha'amaita'ira'a o te pu'era'a faufa'a a te fenua e, i te tahi pae, i te fa'aitira'a i te tārahu.

I te 31 nō tītema 2017, tei te fāito e 50,372 miriā Fcfp te rahira'a o te moni i 'aufauhia tāpurahia nō te mau 'ohipa tupuha'ara'a o te tāpura faufa'a rahi a Pōrīnetia farāni, e te vai nei i roto e 31,145 miriā Fcfp moni i 'aufauhia 'āpī e, e 19,226 miriā Fcfp moni i 'aufauhia i fa'anu'uhia.

Te rahira'a o te moni i 'aufauhia (23,747 miriā Fcfp) tei te fāito mara'ara'a e 6,5 % ia hi'ohia te matahiti 2016 (22,306 miriā Fcfp), o te hō'ē ia nu'ura'a rahi i te fāito e 1,441 miriā Fcfp. E fa'a'ite te reira, nō te parau o te moni, i te itoito o te fenua i te fa'aoti i te mau 'ōpuara'a tupuha'ara'a e, te itoito i roto i te ha'ara'a o te 'ohipa a te Hau. E rāve'a ato'a te reira ia fa'aora i te 'ohipa unuma, te fa'ati'ara'a fare ihoā rā.

E, ua maita'i te tuha'a moni a Pōrīnetia farāni mai te matahiti 2014.

Ua tāta'i maha te tāranira'a mai te matahiti 2014 e tae atu i te matahiti 2017, nō te tāpae atu i te fāito e 28,503 miriā Fcfp, nō te fāito o te nu'ura'a o te mau moni terera'a 'ohipa i te fāito e 21,02%, hau a'e i te mau ha'amau'ara'a terera'a 'ohipa, tei te fāito e 6 %.

I muri mai i te tā'ato'ara'a o te fa'aho'ira'a i te moni tumu o te tārahu, ua tāpae te tāranira'a moni ti'a i te fāito e 19,093 miriā Fcfp nō te matahiti 2017, 'āre'a ho'i i te matahiti 2014 ua 'aipa o ia. E fa'a'ite te reira i te pāpūra'a e te ti'a ia 'aufau a te fenua, fa'anahora'a e auhia e te mau hōtārahu e te mau taiete e hōro'a nei i te nota.

Ua fa'ati'a te maita'ira'a o te tāranira'a ti'a ia tāpe'a i te hō'ē fāito pāpū i te mau ha'amau'ara'a tupuha'ara'a (23,520 miriā Fcfp i te matahiti 2017, i ni'a i te hō'ē 'ōpuara'a tāpura faufa'a e 25 miriā Fcfp) e, e fa'aiti fa'ahou i te tārahura'a moni, nō te tāmau i te poritita o te fa'a'orera'a tārahu a Pōrīnetia farāni. Nō reira, i te 31 nō tītema 2017, tei ni'a te fāito tārahu a Pōrīnetia farāni e 85,638 miriā Fcfp 'āre'a i te matahiti i mā'iri tei te fāito e 89,101 miriā Fcfp.

I te matahiti 2017, tei ni'a te faufa'a a te matahiti 2017 i te hō'ē fāito hau e 6,208 miriā Fcfp.

Ei hōpe'ara'a, te vai nei nō te fenua te hō'ē tuha'a moni ha'amaita'ihia, mā te tāmau i te fa'aiti i te mau ha'amau'ara'a terera'a 'ohipa a tō na mau piha tōro'a nō te vaiho i te faufa'a nō te mau tuha'a 'ohipara'a nō te ha'amaita'i i te hoturoa'a o te mau poritita a te hau e ravehia nei.

Tītorotorora'a i ni'a i te 'ohipa : fa'arirora'a 'ei 'ohipa fa'ahepohia e te faufa'a no te tā'ato'ara'a

Ua fa'ariro te 'Āpo'ora'a fa'aterehau i te tītorotorora'a i ravehia e te Pū nūmerara'a no Pōrīnetia (ISPF) i ni'a i te 'ohipa 'ei 'ohipa fa'ahepohia e te faufa'a rahi no te tā'ato'ara'a.

I te 22 no mē i ma'iri a'e nei, ua ha'amata te ISPF i te tahi tītorotorora'a i ni'a i te 'ohipa. E ua piri te rahira'a e maha 'ahuru ta'ata tītorotoro tei tonohia no te rave i teie tāpura 'ohipa na roto i te uiuira'a i te rahira'a e 3 900 'utuāfare no te fenua nei, i roto i te mau ta'amotu ato'a, ia putuputu mai te mau nūmera e ia 'itehia te huru o teie tumu parau.

E tuha'a 'ohipa faufa'a rahi teie e ti'a i te fa'a'ohipahia no te mau tau i muri nei, e riro ato'a te reira i te ha'amāramarama maita'i ia tātou i ni'a i te parau no te 'ohipa i Pōrīnetia farāni nei. E rāve'a ho'i teie no te ha'amāramarama i te feiā fa'aoti i ni'a i te huru arata'ira'a e au ia ha'amauhia, 'oia ihoā ra i te pae no te araira'a i te parau no te 'ohipa 'ore, no te mau rāve'a no te tihēpura'a aore ra no te mau fa'anahora'a ha'api'ira'a tōro'a.

E 'ore roa teie mau parau e ha'apurorohia e vai pāruru-noa-hia ra. O te mau nūmera 'āmui ana'e o te fa'a'ohipa hia e te pū ISPF.

'Ōpuara'a ture Fenua no te fa'ati'ara'a i te patura'a fare teitei

Te 'ā'ano noa atu ra te 'oire o Papeete rahi e ua piri roa mai te mau 'oire no Punaauia, Faaa, Papeete, Pirae e o Arue, ua itihia te fenua e ua mara'a 'ino roa te moni ho'o, e fifi ia te reira no te patura'a i te fare 'āpī no te mau piha tōro'a e no te nohora'a o te ta'ata.

Ua ferurihia te tahi fa'anahora'a au maita'i i te pae no te mau patura'a 'āpī e te nehenehe o te 'oire.

'Aita te mau fa'aturera'a e vai ra i roto i te puta ture fa'anahora'a fenua no Pōrīnetia farāni e fa'ari'i ia patuhia te fare hau i te 28 metera teitei. Na roto i teie fa'aotira'a ture e ti'a ia i te patu i te fare teitei (IGH), hau atu i te teitei e fa'ati'ahia ra i teie taime.

E riro ia te reira i te fa'ati'a i te anira'a mai roto mai i te feiā e rohi nei i te pae no te patura'a e te tapihora'a fare o te fenua nei, e riro ato'a te reira i te fa'a'ōhie i te patura'a o te pū Village Tahitien.

E rāve'a ato'a teie mau patura'a 'āpī no te ha'amāhiera'a mai i te mau 'ite 'āpī 'inaha e tītauhia te tahi fāito 'aravihira'a pāpū e te fāito faufa'a moni pāutuutu maita'i.

Fa'anhora'a o te ParauParau Tahiti - PPT Europa

E 'ōpani o Tahiti Tourisme e toru fārereira'a o te mau ParauParau Tahiti e te vaefenua Europa, i te 13 e te 14 nō tiunu e haere mai rā, i te hōtera Tahiti Pearl Beach Resort. E riro teie nei fa'anhora'a ei paepae 'aitauira'a nō te ha'apā'ari i te mau aura'a e te mau tour-opérateurs (taiete fa'anaho rātere) e, e ha'amaita'i i te ho'ora'a o te tere i 'ō tātou nei.

Te hina'aro nei teie nei fa'anhora'a ia riro te ParauParau Tahiti - PPT ei fa'anhora'a mata'i e tāpa'o nō te tapiho'ora'a rātere i Tahiti, o tei mono i te mau workshops e Travel Marts e aore rā Travel Markets. Te fā ia ruru, e toru a'e taime, te mau tour-opérateurs o te mau mātete a te ao nei e te mau taiete mata'i nō te rātere o te fenua nei.

Ua riro ato'a te ParauParau Tahiti - PPT Europa, ei tumu nō te fāri'i i te hō'ē pupu e vai ai e 3 pāpa'i ve'a e, e 28 ra'atira ho'o o te mau tour-opérateurs o te mau mātete Farāni, Itaria, Purutia, Peretāne, Herevetia, Paniora e Peretita nō te fārerei i te mau mata'i o te fenua nei e, e tere atu nā roto e iva motu nō Pōrīnetia farāni nei. Oia ho'i, ua 'ōpuahia e 5 tere ha'amātaura'a i te mau maita'i o te mau motu nō Tahiti, Moorea, Huahine, Raiatea, Taha'a, Bora Bora, Rangiroa, Tikehau, e Hiva Oa.

E vai nei i roto i te fa'anhora'a ParauParau Tahiti - PPT Europa e 51 taiete nō te fenua nei i tāpa'o i tō rātou i'oa, nō roto mai i te tuha'a fāri'ira'a rātere mai te hōtera i roto i te ao nei, te rātera'a nā ni'a i te pahī e 'utuāfare, te utara'a nā te reva (nā te ao nei e i te fenua nei), te mau pū rātere o te fenua nei e, te mau 'ohipa nā te rātere (i ni'a i te fenua, i roto i te moana, ta'ere, rāterera'a ihiheiora, e ora maiat'i).

E teie nei fa'anhora'a i niuhia i ni'a i te mātete nō europa, ua ruru te mau ParauParau Tahiti – PPT 2018 e 86 ra'atira ho'o e, e 12 ve'a ta'a 'ē nō roto mai e 18 fenua. Ua 'aufau e Tahiti Tourisme e 15 mirioni farāne nō te fa'anhora'a a teie na 'ohipa e toru, 'āpithia e te mau taiete manureva nō te fenua nei. Nō teie nei fa'anhora'a mātāmua, ua hina'aro te fa'anhora'a e tauturu i te mau hōtera 'utuāfare mā te 'ore e fa'a'aufau i te moni tāpa'ora'a i'oa. E, ua ti'a ia ravehia te mau tere ha'amātaura'a e te mau tere nā te mau ve'a maoti te tā'atira'a e te mau mata'i o te fenua nei.

I te matahiti 2019, tē 'opua nei o Tahiti Tourisme ia fa'anaho i te tahi 'ohipa 'ōtahi i reira te mau ra'atira ho'o o na fenua e 18 e haere 'āmui ma ai e fārerei i te mau 'āpiti rātere o te fenua nei.

Terera'a rātere : +6,9% nō nā toru 'āva'e mātāmua o te matahiti 2018

Ua hōro'a mai te Pū Tai'ora'a rau o Pōrīnetia farāni i te mau nūmera nō te terera'a rātere nō nā toru 'āva'e mātāmua o te matahiti 2018. Tē tāmāu noa ā te marara'a o te terera'a rātere i 'itehia i te matahiti 2017 i teie nā toru 'āva'e mātāmua o teie nei matahiti, e te hō'ē mara'ara'a o te rahira'a rātere tā'ato'a i te roara'a o nā 'āva'e e toru mātāmua i 'itehia i ni'a i te fāito e +6,9%.

Nō te terera'a rātere, ua riro te 'āva'e nō tenuare ei maura'a tau poto o te marara'a i ni'a e rave rahi tāpa'o, te tumu o te tauira'a ia o te mau tere nā Taina mai i tu'uhia i te 'āva'e fepuare, o tei fa'atopa i te rahira'a rātere e noho nei i te fenua e 8,5%. Teie rā, tē mara'a tāmāu noa te mau mātete rahi mai ia Marite 'Apato'erau e 'Apato'a et ia Europa. Tē 'itehia nei te nūmera maita'i nō Marite e te hō'ē mara'ara'a e +8,7% nō te 'āva'e noa ia o tenuare, nō roto mai ihoā rā i te mau rāterera'a pahī i rotopū i te mau motu nō Pōrīnetia farāni nei.

E 'itehia i te 'āva'e fepuare i te hō'ē marara'a o te terera'a rātere e +16,1% ia hi'ohia te 'āva'e fepuare o te matahiti 2017, e te reira nō roto mai ā i te mau rāterera'a pahī i rotopū i te mau motu nō Pōrīnetia farāni nei. E mau noa rā te rātere e noho i te fenua i ni'a i te -0,2%. E mara'a ato'a te mātete tinitō e +23,8% nā roto i te terera'a mai o te mau pupu rātere Tinitō, are'a rā te Tāpōnē te mau noa rā ia. I teie 'āva'e, e 'ite-ato'a-hia te nūmera maita'i a te mātete Tanata tei mara'a e +78,3% ia au i te 'āva'e fepuare o te matahiti 2017.

I te 'āva'e māti 2018, ua mara'a te terera'a rātere e +7,2%, nō roto mai ā i te mau rāterera'a pahī i rotopū i te mau motu nō Pōrīnetia farāni nei. Ua 'ōtohe te rātere e noho i te fenua e -5,7%, i ni'a noa rā i te nohora'a tāmoni 'ore e -15,5%, nō te mea te mara'a rā te nohora'a tāmoni e +9,6%. Mai te peu te mara'a rā te mātete Marite 'apato'erau (Marite e Tanata) i te 'āva'e māti e +10,4%, ua mara'a ato'a te tā'ato'ara'a o te mau mātete europa e +16%, noa atu te 'otohera'a o te mātete farāni e -3,8%.

I te roara'a o te toru 'āva'e mātāmua o te matahiti 2018, nō te tā'ato'ara'a, e 56 190 rātere tei tere mai i Pōrīnetia farāni nei, e te mara'ara'a o te terera'a rātere e +6,9% e 44 656 rātere ia. Noa atu ua iti te rahira'a rātere pahī i roto ia pātitifā (11 534 rātere pahī, oia ia e -32% ia au i te toru 'āva'e mātāmua o te matahiti 2017), tē 'itehia nei te mara'ara'a rahi o te mau rātere pahī nā roto i te mau motu nō Pōrīnetia farāni nei, e reva atu e aore rā e tāpae mai i Papeete (12 798 rātere pahī, oia ia e +54,3%).

Ia au i te mau tāpa'o rātere ato'a i ni'a i teie nei toru 'āva'e, te 'itehia nei te nu'ura'a o te nohora'a tāmoni (+7,6%) hau atu i te mara'ara'a o te terera'a rātere (+6,9%), nō te mara'ara'a o te tau fa'aeara'a e 13,2 mahana (oia ia e +3%), e, e mara'ara'a ri'i atu nō te nohora'a tāmoni e te nu'ura'a e +3,8%. E mara'a te mau pō fa'aeara'a e +10,1%, e, e +11,7% nō te mau nohora'a tāmoni.

Tītorotorora'a i ni'a i te ea o te u'i 'āpī i te ha'api'ira'a

Ua fafau te fa'aterehau no te ea, mā te 'āmuihia mai e te fa'aterehau no te ha'api'ira'a, te 'Āmuira'a aopapa no te ea (OMS) e te Pū rahi no te Hi'opo'ara'a e te Araira'a (Disease Control and Prevention - CDCP) no Atlanta, no te tītorotorora'a i te ea o te u'i 'āpī mai te 13 e tae atu i te 17 matahiti i te ha'api'ira'a i Pōrīnetia farāni nei.

Teie i muri nei te mau fā o teie tītorotorora'a ea :

1. Ia māramarama tātou i ni'a i te ea ō te u'i 'āpī no Pōrīnetia nei, ia oti i te ha'amauhia te mau fa'anahora'a e ti'a ia rave-'oi'oi-hia i te pae no te ea ō te u'i 'āpī e ia ferurihia i te mau rāve'a e au ia fa'anahohia.
2. Te fa'atītī'aifarora'a i te mau hi'opo'ara'a no Pōrīnetia nei e tō te mau fenua 'ē'ē no Pātitifā.

Ua ravehia teie tītorotorora'a i roto e 32 fare ha'apī'ira'a no Pōrīnetia farāni nei, e 3 216 tamari'i i uiuihia i roto i te rahira'a 187 piha ha'apī'ira'a. Ua uiuihia rātou e 83 uira'a no te huihuira'a mai i te parau ha'amāramaramara'a i ni'a i te mau peu o te riro 'ei fa'ahuru'ēra'a no tō rātou ea, mai te orara'a 'utuāfare, te 'aira'a mā'a, te fa'a'eta'etara'a tino, te poria, te tāmāra'a i tō rātou tino, te mānava, te aira'a, te ma'i hīa'ai e te mau pēpē huru rau.

E rāve'a teie no te fa'a'itera'a i te fa'anahora'a o te ea ō te u'i 'āpī mai te 13 e tae atu i te 17 matahiti e haere ra i te ha'apī'ira'a i Pōrīnetia farāni.

Teie te tahi mau nūmera i noa'a mai :

- 43% tei poriahia, e 20% tei poria roa
- 46% e fa'a'ite ra e inu rahi nei rātou i te inu monamona piha'a hō'ē a'e taime i te mahana hō'ē
- 93% tē parau ra e te pu'a nei rātou i tō rātou niho hō'ē a'e taime i te mahana hō'ē
- 42% e 'ore e hā'uti'uti nei i te tino i te roara'a e toru hora i te mahana hō'ē
- 26% o tei puhipuhi i te 'ava'ava ; 44% o tei inu i te 'ava i na mahana e 30 i ma'iri noa atu ; 29% tei puhipuhi i te 'ava'ava ta'ero hō'ē a'e taime
- 26% o tei ma'iri i te ha'apī'ira'a mā te parau fa'ati'a 'ore hō'ē a'e mahana i na mahana e 30 i ma'iri noa atu
- 15% o tei hāmani-'ino-hia hō'ē a'e taime i na 'āva'e 12 i ma'iri noa atu
- 14% o tei mana'o e ha'apa'ohe ia rātou i na 'āva'e 12 i ma'iri noa atu
- 50% e fa'a'ohipa nei i te pū'ohu 'āpeni

E ti'a teie mau nūmera i te fa'atītī'aifarohia i te mau nūmera i noa'a mai i te mau fenua parau farāni e tō Farāni iho ia au i te mau tītaura'a ā te Tāpura 'ohipa fa'anahora'a no te ea 2016-2022, ā te Tāpura 'ohipa no te araira'a e te fa'atianira'a o te ea 2018-2022, i te papature no te Ha'apī'ira'a e i te tāpura 'aveira'a no te porotita o te 'utuāfare.

'Ōpuara'a ture i ni'a i te mau fare rā'au

Ua hi'opo'a te 'Āpo'ora'a fa'aterehau i te hō'ē 'ōpuara'a ture i ni'a i te ha'amaura'a i te fare rā'au e te fāna'ora'a i te rā'au, ua riro te reira 'ei rāve'a no te ha'amaita'i i te fa'anahora'a o te ea i te fenua nei.

E 'ōpuara'a ture teie no te fa'a'āpī i te mau fa'anahora'a no te fa'atupura'a, no te rurira'a e te fa'a'ohipara'a i te fare rā'au, 'inaha te fa'ati'ahia nei te ha'amaura'a o te tahi fare rā'au ia au i te rahira'a ta'ata e ora nei i terā e i terā vāhi.

Te 'ōpua nei teie ture i :

- te fa'a'orera'a i te parau fa'ati'a ta'a'ē no te fa'atupura'a i te tahi fare rā'au, 'inaha ua riro te reira 'ei tumu no te horora'a pinepine i mua i te tiripuna no tumu o teie mau parau fa'ati'a ta'a'ē aore ra no te mau parau pāto'i i fa'aotihia e te Fenua ;
- te fa'aitira'a i te rahira'a ta'ata mai te 7000 i te 5000 'ei tumu no te fa'atupura'a e piti fare rā'au mātāmua e te tāpe'a-noa-ra'a i te rahira'a e 7000 ta'ata no te fa'atupura'a i tō muri mai i roto i te mau 'oire ato'a, 'eiaha ra i Papeete ua tāpe'a-noa-hia te fāito rahira'a ta'ata i ni'a i te 3000 ;
- te fa'aitira'a i te āteara'a i rotopū e piti fare rā'au mai te 1000 metera i te 650 metera no te mau 'oire tāpiri noa mai i te 'oire rahi, mai Mahina haere roa i Punaauia, 'eiaha ra o Papeete ua tāpe'a-noa-hia mai te āteara'a e 300 metera ;
- te fa'aitira'a mai te 10 i te 7 matahiti te tau i muri a'e e ti'a ai ia fa'ariro atu i te tahi fare rā'au 'āpī i roto i te tahi ta'amotu ta'a'ē atu i te ta'amotu no Tōtaiete, e rāve'a ia te reira no te fa'arahi i te fare rā'au i taua mau fenua ;
- ia ti'a i te tahi fare rā'au i ha'amauhia i roto i te tahi 'oire rahi i te fa'atupu i te tahi fare rā'au i te āteara'a hau atu i te 15 kirometera i te fare rā'au piri roa a'e, 'oia ato'a te fa'atupura'a i te tahi fare rā'au i roto i te mau motu 'aita e fare rā'au i reira, na mua ra te fatu fare rā'au piri roa a'e.

Te fa'ahuru'ēra'a i te tāpura no te mau rā'au ta'ero

Ua fa'ahuru'ēhia te fa'aotira'a 'āpo'ora'a hau no te 14 no 'ēperēra 2014 i ni'a i te tāpura no te mau rā'au ta'ero e fa'a'ohipahia nei e te mau taote no te rapa'au i te ta'ata e te 'ānimara.

A tahi, ua fa'āpīhia teie tāpura ia au i te mau fa'ahuru'ēra'a i ravehia i te fenua Farāni, e a piti, no te ha'apāpūra'a i te 'ōpanira'a i te poro'ira'a hūero pakalolo i te fenua nei.

Na roto i te fa'aotira'a a te 'Āpo'ora'a hau no te 7 no māti i ma'iri atu, ua rave-a'ena-hia te tahi fa'ahuru'ēra'a i ni'a i te tāpura o te mau rā'au ta'ero e fa'a'ohipahia nei e te mau taote. I roto i te 'īrava 1 ua tauihia te parau « *Pakalolo e te tāpau pakalolo* » i te parau ra « *Pakalolo, te huero e te tāpau pakalolo* ».

No te mea ra 'aita teie fa'ahuru'ēra'a i ferurhia mai e te ti'a fa'atere no te Pū no te fa'aturera'a o te ea e te orara'a tōtiare ia au i te 'īrava 1 o te fa'aotira'a rahi n° 78-137, ua riro ia te reira 'ei fa'aotira'a hape i mua i te ture no te 'orera'a i aurarohia te fa'anahora'a. No reira, ua mana'ohia e fa'a'ore i taua 'īrava 1 o te fa'aotira'a hau no te 7 no māti 2018.

Teie nei ra, te fa'ariro nei te pū ARASS i te mea ē e tuha'a te « huero » no te « tumu » e parauhia ra te « pakalolo » mai te a'a, te rau'ere, te pua, te raupua, te 'ōata, etv. No reira, noa atu te fifi e riro i te fā mai i te pae no te ture, mea hau a'e 'ei parau māramarama

maita'i no te tā'ato'ara'a ia tāpe'a-noa-hia te parau ra, « huero » 'ei parau e pāpa'ihia i roto i te parau 'āpiti I o te fa'aotira'a hau mātāmua ā te 'Āpo'ora'a fa'aterehau.

Ia au i teie tātarara'a ua fa'aho'i-fa'ahou-hia mai te tuha'a parau « Pakalolo, te huero e te tāpau pakalolo » i ni'a i taua parau 'āpiti, ia pāpū maita'i te fa'anahora'a ture e te 'ōpuara'a ā te fa'aterera'a hau ia au i tā na fa'aotira'a ia 'ōpanihia ihoā te « huero pakalolo ».

Tāpurara'a nō te pāruru, ei faufa'a tupuna, o na ti'i to'o toru hoho'a ta'ata nō Ra'ivāvae

Ia au i te anira'a a te fa'aterehau nō te Ta'ere e te Arutaimareva, e ha'apa'o i te Rima'i, ua rave te Fa'aterera'ahau o te Fenua i te hō'ē fa'aotira'a e tāpura nō te pāruru, ei faufa'a tupuna, o na ti'i to'o toru hoho'a ta'ata nō Ra'ivāvae e 'itehia nei i te « Fare Manaha Gauguin » nō Papeari.

Nā Jacques-Antoine Moerenhout i fa'a'ite nā mua roa mea nā hea rātou i te matahiti 1835. Aita rātou i ha'apa'ohia e te mau piha tōro'a a te hau e rave rahi matahiti e ua vai ti'a noa rātou i ni'a i te mahora Moana – Heiata. Ua fa'ata'otohia nō te parira'a e ha'uti rātou. E parauhia rā e vai nei e 6 ti'i i ni'a i te mahora, e toru rahi e, e toru na'ina'i.

I te mau matahiti 1930, ua 'āfa'ihia mai e toru o teie na ti'i i Tahiti e ua tu'uhia i te hiti o te 'e'a e haere atu i te Fare Manaha nō Papeete e, i muri mai i te Fare Manaha 'āpī nō Papeete e vai i roto i te hōtera nō Māma'o. Il te matahiti 1965, ua 'āfa'ihia e piti ti'i i te 'avarira'a o te Fare Manaha Gauguin. Ua tu'uhia rāua i ni'a i te pere'o'o rahi, ha'ata'otohia i roto i te one mā te tā'amu maita'i.

E vahine te ti'i mātāmua, e 2.72 metera tō na teitei e, e 2.110 tane tō na teiaha. E ono rimarima tō tō na rima 'au. Ua taraihia o ia i roto i te hō'ē 'ōfa'i 'ute'ute. Ua parau-ato'a-hia e vahine ato'a te piti o te ti'i e ua taraihia o ia mai te ti'i mātāmua. Ua fa'a'ite rā te fa'atere o te Fare Manaha nō Papeete « e ti'i tane o ia, e ua 'ō'orehia tō na ure ». E 2.17 metera tō na teitei e, e 900 kiro tō na teiaha. Ua tarai-ato'a-hia o ia i roto i te 'ōfa'i 'ute'ute. Te toru o te ti'i, nō Ra'ivāvae ato'a, terā rā nō te tahi mahora mai o ia.

I te matahiti 2006, ua tuatāpapa te Pū Mā'imira'a i te mau Faufa'a Tupuna, i raro a'e i te fa'aterera'a a te Fare Manaha nō Tahiti e te mau motu, e ua parau ia 'iritihia te mau pū'āvere e te tahi atu mau vehi 'ihiora e te hō'ē rapa'aura'a tīnai ora hīmio (rapa'aura'a e ha'apohe i te tahi tino fa'a'ino mā te fa'a'ohipa i te hīmio) i ni'a i nā ti'i e piti. Ua fa'a'ite mai te tahi taiete ta'a 'ē nō te fa'a'āpī i te 'ōfa'i e tano ia rave 'oi'oi te ha'apā'arira'a nō te mea e vai nei e rave rahi 'afā teie e vai nei i ni'a i na ti'i.

I te 'oi'oirā'a e riro teie mau ti'i, e 'ite nō te tau hou-europa a te parau nō Pōrīnetia farāni, ia tāpurahia ei faufa'a tupuna nō te pāruru e te vaimāoro. Ua fa'ati'a te Tōmite a te faufa'a tupuna e ha'apa'o nei i te parau tao'a mara'a i teie nei tāpurara'a. Ua fa'ati'a ato'a te Fare Manaha i taua tāpurara'a rā.

Anira'a a te Fa'atera'ahau nō Pōrīnetia farāni ia mā'itihia e te Repupirita farāni i te hō'ē ture e ha'apā'ari i te fa'a'orera'a i te mau « fa'ahorora'a pūai i te mau faura'o mātini »

Ua mā'iti te 'Āpo'ora'a fa'aterehau i te 'ōpuara'a fa'aotira'a nō te anira'a a te fa'atera'ahau nō Pōrīnetia farāni ia mā'itihia e te Repupirita farāni i te hō'ē ture e ha'apā'ari i te fa'a'orera'a i te mau fa'ahorora'a pūai i te mau faura'o mātini. E amohia teie nei fa'aotira'a e te mau 4iriti ture mā'ohi i Pari. Noa atu te vai nei te ture fa'ahorora'a pere'o'o a Pōrīnetia farāni, tē vai nei te tahi mau fa'auera'a a te Ture fa'ahoro pere'o'o nō Farāni e fa'a'ohipahia nei i te fenua nei, nō te mau fa'anahora'a nā te Hau Nui e fa'atere, mai te horora'a tiripuna e rave-pinepine-hia i roto i te ture fa'ahorora'a pere'o'o.

Tē 'itehia nei tē 'ū'ana noa atu rā teie nei 'ohipa i roto i te 'oire e aore rā i roto i te mau mata'eina'a e ravehia nei e « *te tahi mau ta'ata e fa'ahoro pūai nei mā te 'ore e tu'u i te tāupo'o pāruru i te tahi mau pere'o'o piti huiira aita e nūmera* », ua tu'u atu te mau 'iriti ture i te 14 nō mē, i te hō'ē 'ōpuara'a ture e ha'apā'ari « *i te fa'a'orera'a i te mau fa'ahorora'a pūai i te mau faura'o mātini* ».

E 'ite-ato'a-hia te reira i te fenua nei, e, e rave rahi mau ta'ata e fa'aea nei i te hiri purūmu teie e māuruuru-'ore nei. E māniana te noa'a mai e teie mau rurura'a taure'are'a i fa'ati'a-'ore-hia e tā rātou mau faura'o i « fairahia », e e riro ato'a rātou ei 'ati nō te tahi atu mau pere'o'o. Tē hina'aro nei teie nei 'ōpuara'a ture ia 'ite maita'ihia te hape e, e fa'ati'a ia haruhia te faura'o. Nō te mea e mana te reira nā te Hau Nui, e mea tano ia anihia ia fa'a'ohipahia te mau fa'auera'a e 'ōpuahia i Pōrīnetia farāni nei.

-0-0-0-0-0-